
МЕТОДИКА НАВЧАННЯ І ВИХОВАННЯ

УДК 373.3.016:811.161.2

DOI 10.31654/2663-4902-2024-PP-1-27-36

Гудима Н. В.

кандидат філологічних наук,
доцент кафедри теорії та методик початкової освіти
Кам'янець-Подільського національного університету імені Івана Огієнка
hudyma.nataliia@kpnpu.edu.ua
orcid.org/0000-0002-6192-3779

Ковальчук О. В.

кандидат педагогічних наук, доцент,
старший викладач кафедри теорії та методик початкової освіти
Кам'янець-Подільського національного університету імені Івана Огієнка
kovalchuk.olga@kpnpu.edu.ua
orcid.org/0000-0003-3100-2538

Мєлєксєцева Н. В.

кандидат філологічних наук,
доцент кафедри теорії та методик початкової освіти
Кам'янець-Подільського національного університету імені Івана Огієнка
melekesceva@kpnpu.edu.ua
orcid.org/0000-0003-0330-2920

КОМУНІКАЦІЯ УЧАСНИКІВ ОСВІТНЬОГО ПРОЦЕСУ ЯК ОДИН ЗІ СКЛАДНИКІВ У СТВОРЕННІ БЕЗПЕЧНОГО ОСВІТНЬОГО СЕРЕДОВИЩА В ПОЧАТКОВИХ КЛАСАХ

У науковій розвідці виокремлено способи комунікації з учасниками освітнього процесу в таких системах, як «учитель-учитель», «учитель-учень», «учень-учень», «учитель-батьки»; окреслено правила педагогічного спілкування; схарактеризовано типи комунікації між учителями й учнями, а також учителями та батьками; описано інструментими спілкування в онлайн-навчанні молодших школярів.

Комунікація необхідна для координації поведінки людей у групі. Міжособистісну комунікацію використовують для навчання, під час якого один допомагає іншому опанувати навички й уміння. У спільній діяльності виникає спілкування людей. У межах закладу загальної середньої освіти розглядаємо спілкування у таких системах: «учитель-учитель», «учитель-учень», «учень-учень», «учитель-батьки». Комунікація є основною формою педагогічного процесу, продуктивність якого обумовлена цілями й цінностями спілкування, прийнятими всіма його суб'єктами за норму індивідуальної поведінки. Розгортається вона у процесі спільної комунікативної діяльності людей, опосередкованої взаємообміном інформацією, за якої кожен з його учасників засвоює загальнолюдський досвід, суспільні, педагогічні, комунікативні, моральні та інші цінності, знання і способи комунікативної діяльності, виявляє, розкриває і розвиває власні психічні якості, формується як особистість і як суб'єкт комунікації.

Головна особливість соціальних мереж – інтерактивність. Відтак, соціальні мережі виступають одночасно сервісом для взаємодії окремих індивідів (лідерів думок, шанувальників закладу освіти) та спілкування великих соціальних груп.
Ключові слова: комунікація, учасники освітнього процесу, заклад загальної середньої освіти, типи і способи комунікації, дистанційне навчання, безпечне освітнє середовище.

Постановка проблеми. Новий Професійний стандарт, що врегульовує діяльність учителя в сучасних умовах, декларує зміну підходів до загальних і професійних компетентностей, що передбачає виконання вчителем визначених цим документом трудових функцій [2]. Першою з-поміж професійних компетентностей є мовно-комунікативна, яка пов'язана з налагодженням комунікації педагога з різними суб'єктами освітнього процесу: учнями, іншими педагогами, адміністрацією, батьками, представниками місцевої спільноти.

Для безпечної та належної організації освітнього процесу в початковій школі та дотримання прав учасників освітнього процесу дуже важлива вчасна, зрозуміла та чесна комунікація всіх сторін: батьків, учнів, педагогічних працівників, керівництва закладів освіти.

Така комунікація допоможе реалізації прав учасників освітнього процесу, зокрема вибору форми навчання; здобуттю освіти під час перебування за кордоном; закладам освіти – ефективнішій організації освітнього процесу та плануванню своєї роботи; а також допоможе розвіяти сумніви та перестороги батьків, учнів, учителів, адже володіння будь-якою інформацією краще, ніж її повна чи часткова відсутність. Комунікація допоможе побудувати довіру між усіма учасниками освітнього процесу щодо спільного створення безпечного освітнього середовища для дітей і працівників закладів освіти в умовах воєнного стану, попри те, що планувати будь-що заздалегідь у таких умовах досить складно [4].

Ефективність організації освітнього процесу залежить від педагогіки партнерства. Адже щоб сформувати атмосферу довіри, потрібно налагодити комунікації між учасниками освітнього процесу. Таке спілкування може мати різні формати, але всіх їх об'єднують такі риси: повага до іншої людини (прихильне ставлення до інших людей, пов'язане з визнанням їхніх заслуг і позитивних якостей); відкритість; конструктивність; неформальність.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Сучасні вчені досліджують проблему взаємодії закладів загальної середньої освіти та сім'ї у вихованні молодших школярів, зокрема українські народні виховні традиції як форми виховного впливу на молоде покоління (В. Кузь, Ю. Руденко, В. Скутіна, Є. Сявавко, Н. Гудима); особливості виховного потенціалу родинної педагогіки (С. Бабишина, З. Болтарович, М. Стельмахович); підготовка до виконання батьківських і материнських функцій (В. Бойко, Д. Луцик, Г. Чередніченко); формування педагогічної культури сучасних батьків (А. Марушкевич, В. Постовий); психологічні основи сімейного виховання (В. Кравець); основні напрями співпраці сім'ї й закладів загальної середньої освіти (Т. Алексєєнко, О. Ковальчук); форми організації роботи з батьками в закладі освіти (І. Рибальченко); виховна робота сім'ї та закладу освіти із важковиховуваними дітьми (В. Татенко, Т. Титаренко, В. Оржеховська); спілкування батьків і вчителів із дітьми (П. Щербань). Такі дослідники, як Л. Вовк, О. Добош, І. Дубінець, О. Насєдкіна, І. Сіданіч, Л. Тимчук, О. Ковальчук, Н. Мелекєсєва, Н. Гудима та ін., досліджували умови виховання педагогічної культури й просвіти батьків, особливостей формування стосунків батьків і дітей у сім'ї та закладі загальної середньої освіти. Основні проблеми щодо розуміння сутності комунікації та комунікативної взаємодії між закладами освіти та владою досліджували в своїх працях такі вчені, як В. Дрешпак, Н. Волкова, В. Мазур, Л. Литвинова, Ю. Збираник, Г. Дзяна, Р. Дзяний, Є. Драчов, Т. Федорів та ін.

Виділення невирішених раніше частин загальної проблеми. Наразі спостережимо підвищену увагу науковців до проблеми комунікації учасників освітнього процесу в закладі загальної середньої освіти. Спричинє це переходом у НУШ як осередка партнерства всіх суб'єктів навчання, а також у зв'язку з дистанційним навчанням і війною.

Формулювання мети статті. У науковій розвідці виокремлено способи комунікації з учасниками освітнього процесу в таких системах, як «учитель-учитель», «учитель-учень», «учень-учень», «учитель-батьки»; окреслено правила педагогічного спілкування; схарактеризовано типи комунікації між учителями й учнями, а також учителями та батьками; описано інструментами спілкування в онлайн-овому навчанні молодших школярів.

Виклад основного матеріалу дослідження. Виокремимо способи комунікації з учасниками освітнього процесу: усна мова, жести, письмо.

Комунікація необхідна для координації поведінки людей у групі. Міжособистісну комунікацію використовують для навчання, під час якого один допомагає іншому опанувати навички й уміння. У спільній діяльності виникає спілкування людей. У межах закладу загальної середньої освіти розглядаємо спілкування у таких системах: «учитель-учитель», «учитель-учень», «учень-учень», «учитель-батьки».

Комунікація є основною формою педагогічного процесу, продуктивність якого обумовлена цілями й цінностями спілкування, прийнятими всіма його суб'єктами за норму індивідуальної поведінки. Розгортається вона у процесі спільної комунікативної діяльності людей, опосередкованої взаємообміном інформацією, за якої кожен з його учасників засвоює загальнолюдський досвід, суспільні, педагогічні, комунікативні, моральні та інші цінності, знання і способи комунікативної діяльності, виявляє, розкриває і розвиває власні психічні якості, формується як особистість і як суб'єкт комунікації [1].

Основним принципом спілкування з дитиною є безумовне прийняття дитини, а саме позитивне ставлення до дитини, прийняття з усіма її особливостями, недоліками, промахами, бідами.

Якщо вчитель приймає дитину, то він проявляти до неї терпимість, прагнути зрозуміти і допомогти їй; надає права на свободу вибору; оцінює не особистість, а її діяльність; проявляє повагу до особистості і підтримує почуття власної гідності; усвідомлює і визнає права особистості бути несхожою на інших; володіє здатністю відчувати, зрозуміти кожну дитину, дивитися на проблему її очима, з її позиції; враховує індивідуально-психологічні та особистісні особливості дитини.

Правила педагогічного спілкування охоплюють:

1. Виявляти педагогічний такт (у кожному конкретному випадку застосовувати метод, який підтримує почуття гідності дитини).

2. Уміти слухати.

3. Уміти за зовнішніми ознаками визначити стан дитини, мімікою, позою підтримувати висловлювання співрозмовника, вислуховувати з увагою і повагою, не переривати співрозмовника.

4. Уміти говорити:

- володіти культурою мови (доступність, образність, логічність висловлювання, лаконічність);

- управляти голосом (інтонація, дикція);

- управляти мімікою і жестами;

- зменшення мовної діяльності, ведення діалогу, а не монологу.

5. Уміти управляти своїм станом, почуттями (витіснення негативних думок зі свідомості, установка на позитивне сприйняття співрозмовника, випромінювання тепла, доброзичливості) [3].

Учителям для ефективного педагогічного спілкування потрібно:

1. Усвідомлювати, що заклад загальної середньої освіти – частина суспільства, а ставлення вчителя до дітей – вираз суспільних вимог.

2. Не відкрито демонструвати педагогічну позицію. Для дітей слова і вчинки вчителя повинні прийматися як прояв його власних переконань, а не тільки як виконання боргу. Щирість педагога – запорука міцних контактів із учнями.

3. Адекватно оцінювати власну особистість. Пізнання себе, управління собою має стати постійною турботою кожного вчителя. Особливої уваги потребує вміння керувати своїм емоційним станом (ефективному спілкуванню шкодить дратівливий тон, переважання негативних емоцій, крик).

4. Будувати відносини на взаємоповазі учня і вчителя. Треба поважати індивідуальність кожного школяра, створювати умови для його самоствердження в очах однолітків, підтримувати розвиток позитивних рис особистості.

5. Подбати про сприятливу самопрезентацію: показати школярам силу своєї особистості, захоплення, умілість, широту ерудиції, але ненав'язливо.

6. Розвивати спостережливість, педагогічну уяву, вміння розуміти емоційний стан, вірно тлумачити поведінку. Творчий підхід до аналізу ситуації і прийняття рішень ґрунтується на вмінні вчителя приймати роль іншого.

7. Збільшити мовну діяльність учнів за рахунок зменшення мовної діяльності вчителя – важливий показник майстерності спілкування вчителя.

8. Бути щедрим на похвалу. Хвалити треба в присутності інших, а засуджувати краще наодинці. Учительська мова повинна бути при цьому виразною. Навіть якщо не поставлений голос, допоможуть жести, міміка, погляд.

9. Зробити батьків своїх учнів партнерами педагогічних намірів.

10. Зміст розмов має бути цікавим обом сторонам [5].

Окреслимо типи комунікації між учителями й учнями:

1. Комунікація через соціальні мережі (вайбер-групи, Zoom, Skype, class-room тощо).

2. Внутрішньошкільна комунікація:

- безпосередня комунікація (консультація, бесіди, години спілкування)

- шкільні ЗМІ (газети, оголошення).

3. Телефонний зв'язок.

4. Електронний щоденник.

5. Веб-сайт закладу освіти.

6. Фейсбук-сторінка закладу освіти.

7. Гугл-форми [4].

Для того, щоб бути успішними комунікаторами в сучасному інформаційному просторі пропонуємо:

– бути наполегливими та послідовними в донесенні своїх думок, ідей та фактів: аудиторія буде вдячна за точну навігацію в хаосі освітньої інформації;

– щоб бути почутим, повторювати повідомлення багато разів у різних форматах через інтерв'ю, подію, фото, інфографіку тощо;

– знати, що турбує та що цікавить аудиторію, та будувати свою діяльність і комунікацію з урахуванням цього;

– завжди тримати у фокусі зусилля та ресурси на місії закладу;

– концентруватися на простоті й доступності повідомлень;

– мати унікальні історії, що надихають;

– максимально наблизитися до аудиторії.

Виокремимо антикризову комунікацію, мета якої одразу і рішуче відмовитися від спроб приховувати будь-які непередбачувані чи навіть неприємні для закладу освіти події: всеохопliwe проникнення у суспільне життя сучасних засобів комунікації робить абсолютно неможливим будь-яке приховування інформації.

Повідомлення про непередбачувану подію має складатися із трьох обов'язкових компонентів, які надають відповідь на такі запитання:

– «що сталося?» (учасники освітнього процесу повно інформують про подію, одразу блокуючи або принаймні суттєво зменшуючи можливості недостовірного інформування з цього приводу);

– «що ми робимо?» (заклад освіти демонструє свою активну позицію у вирішенні проблеми, яких вжито заходів, щоб усунути проблему);

– «чого очікувати?» (учасники освітнього процесу знімають або принаймні суттєво зменшують некомфортний для людини стан невизначеності, показують найбільш можливі шляхи розвитку події) [5].

Оскільки інформування та комунікацію базують на процесах розповсюдження та обміну інформацією, дуже важливо знати, як здійснюють ці процеси і як можна їх ефективно організувати. Побудова якісного інформування учасників освітнього процесу багато в чому може сприяти підвищенню рівня медіаграмотності керівництва, педагогічних працівників закладу освіти, учнів і батьків.

Головна особливість соціальних мереж – інтерактивність. Відтак, соціальні мережі виступають одночасно сервісом для взаємодії окремих індивідів (лідерів думок, шанувальників закладу освіти) та спілкування великих соціальних груп.

Учнів разом із батьками залучають до вирішення суспільно важливих проблем – допомога і підтримка воїнів ЗСУ, дітей-сиріт, людей похилого віку, лікарень, безпритульних тварин тощо. Як показує контент-аналіз сторінок і загальнодоступних груп закладів загальної середньої освіти у Facebook, адміністрація закладів освіти вдається саме до соціальних мереж як найбільш дієвого інструменту організації відповідної роботи та подальшого звітування про неї. Ще одним прикладом консолідації учасників освітнього процесу з використання соціальних мереж є налагодження успішної проєктної діяльності, починаючи від конкурсів і завершуючи громадськими бюджетами, тематика освітніх проєктів, а також створення творчого, розвивального чи інклюзивного середовища. Перевагою сторінки закладу освіти у соціальній мережі, на відміну від офіційного сайту, є наявність «розвантажувальної» інформації. Такою може стати надихальна інфографіка чи веселі дописи, що сприяють не лише підняттю настроя учасників освітнього процесу, а й навчають і виховують.

Вимушене дистанційне навчання поставило вчителів і батьків перед непростими викликами: як організувати навчання дітей в умовах карантину, війни, коли вчитель не може бути поруч. І як зрозуміти, чи виконали учні завдання, коли традиційні способи оцінювання недоступні.

Отримання навчальних матеріалів і спілкування між учасниками дистанційного навчання забезпечують через передачу відео-, аудіо-, графічної та текстової інформації у синхронному або асинхронному режимі. Це можуть бути письмові роботи (самостійні і контрольні, перекази, зокрема й окремі тестові, компетентнісні завдання тощо), а також навчальний проєкт, заповнення таблиць, побудова схем, моделей тощо.

Роботи можуть збирати також в учнівському портфоліо. За потреби, завдання учнів можна контролювати через будь-який месенджер, що має відозв'язок (Zoom, Skype тощо).

Із різними можливостями отримання зворотного зв'язку можна ознайомитись на платформах дистанційного навчання.

Платформа Moodle – безкоштовна відкрита система управління дистанційним навчанням. Використовують широкий набір інструментів для освітньої взаємодії вчителя, учнів та адміністрації закладу освіти. Зокрема, дає змогу:

- представляти навчальний матеріал у різних форматах (текст, презентація, відеоматеріал, вебсторінка; урок як сукупність вебсторінок із можливим проміжним виконанням тестових завдань);

- здійснювати тестування та опитування школярів із використанням запитань закритого (множинний вибір правильної відповіді та співставлення) і відкритого типу;

- виконувати завдання учнями з можливістю пересилати відповідні файли.

Окрім того, система має широкий спектр інструментів моніторингу навчальної діяльності учнів. Наприклад, щодо загального часу роботи учня з конкретним навчальним завданням, відповідними темами або складовими елементами навчального матеріалу, загальної успішності учня або класу під час виконання тестових завдань тощо.

Хмарні сервіси (Office365, Google) для спільної роботи учнів і вчителя.

Хмарний сервіс Google-диск дає змогу створювати багатофункціональне користувальцьке середовище, продуктивне та зручне для учнів і вчителів, для обміну файлами, структурування і збереження їх в одному місці.

Google-форма (збирають відповіді учнів, а потім проводити автоматичне оцінювання результатів тестування).

Classtime (бібліотека ресурсів, а також змога створювати запитання).

Learningapps (створення вправ різних типів на різні теми або користування готовими).

Анкетування. Для проведення поточного контролю під час дистанційного навчання зручно використовувати різноманітні анкети. Анкета – достатньо гнучкий інструмент, оскільки питання можна ставити за допомогою різних способів. У дистанційній освіті після освоєння кожної теми можна використовувати анкети, в яких учень сам оцінює свої результати навчання за такими показниками:

- зрозумів / зрозуміла, можу вирішити самостійно;
- зрозумів / зрозуміла можу вирішити з підказкою;
- не зрозумів / не зрозуміла, не можу вирішити.

Оскільки на сьогодні не розроблена єдина система оцінювання за дистанційною формою навчання, можна користуватися тими засобами, які комфортні для всіх учасників освітнього процесу.

Якщо не можливо застосовувати окреслені платформи, то можна використовувати Viber або інші зручні месенджери.

Учителям потрібно не лише збирати зворотний зв'язок від учнів, а й надавати їм свій: що виконано добре, над чим варто попрацювати, де найближча зона розвитку учнів. Варто давати дітям більше підтримки, ніж критики, вони й так страждають від соціальної ізоляції та вимушеного перебування вдома.

Для оцінювання індивідуальних досягнень учнів може бути використане оцінювання портфоліо.

Портфоліо – це накопичувальна система оцінювання, що передбачає формування умінь учнів ставити цілі, планувати й організовувати власну навчальну діяльність; накопичення різних видів робіт, які засвідчують рух в індивідуальному розвитку; активну участь в інтеграції кількісних і якісних оцінок; підвищення ролі самооцінки.

Таке оцінювання передбачає визначення критеріїв для включення учнівських напрацювань до портфоліо; форми подання матеріалу; спланованість процесу оцінювання; елементи самооцінки з боку учня тощо.

Для створення портфоліо немає встановлених правил і вимог. Його суть у тому, щоб показати, на що здібні учні. Способи оформлення можуть бути різними: від відбору найкращих досягнень із будь-якого предмету (предметів) до накопичення всіх робіт, виконаних учнем.

Велике значення під час дистанційного навчання відводиться оцінюванню навчальних досягнень учнів. Оцінювання – встановлення рівня навчальних досягнень учнів в оволодінні змістом предмета відповідно до вимог чинної програми.

Виокремимо інструментами спілкування в дистанційному навчанні:

Електронна пошта – це стандартний сервіс інтернету, що забезпечує передавання повідомлень як у формі звичайних текстів, так і в інших формах (програмах, графіці, звуках, відео) у відкритому чи зашифрованому вигляді. У системі освіти

електронну пошту використовують для організації спілкування вчителя й учня, а також учнів між собою.

Форум – найпоширеніша форма спілкування вчителя й учнів у дистанційному навчанні. Кожний форум присвячений певній проблемі або темі. Вчитель реалізує дискусію чи обговорення, стимулюючи запитаннями, повідомленнями, новою цікавою інформацією.

Програмне забезпечення форумів дозволяє прикріпити різні файли певного розміру. Кілька форумів можна об'єднати в один великий. Наприклад, під час роботи малої групи учнів над проєктом створюють форуми для кожної окремої групи з метою спілкування під час проведення дослідження над вирішенням поставленого для цієї групи завдання, потім – обговорення загальної проблеми проєкту всіма учасниками освітнього процесу (вебконференція).

Чат – спілкування користувачів мережі в режимі реального часу, засіб оперативного спілкування людей через інтернет. Є кілька різновидів чату: текстовий, голосовий, аудіовідеочат.

Найбільш поширений – текстовий. Голосовий чат дозволяє спілкуватися за допомогою голосу, що важливо під час вивчення іноземної мови в дистанційній формі.

Відеоконференція – це конференція в онлайн-режимі. Її проводять у визначений день і час. Це – один із сучасних способів зв'язку, що дозволяє проводити заняття у «віддалених класах», коли учні і вчитель перебувають на відстані. Отже, обговорення й ухвалення рішень, дискусії, захист проєктів відбуваються в режимі реального часу. Вчитель і учні можуть бачити одне одного, вчитель може супроводжувати урок наочним матеріалом.

Блог – форма спілкування, яка нагадує форум, де право на публікацію належить одній особі чи групі людей.

Наприклад, автор (один учень чи група) виконав певне завдання (вір, есе), яке розміщує на сайті свого мережевого щоденника (блогу), потім автор блогу дає змогу іншим учням прочитати і прокоментувати розміщений матеріал.

Середовище Classroom дозволяє організувати онлайн-навчання, використовуючи відео, текстову та графічну інформацію, різні додатки Google. Вчитель має змогу контролювати, систематизувати, оцінювати діяльність, переглядати результати виконання вправ, застосовувати різні форми оцінювання.

Соціальні мережі та месенджери дозволяють створювати закриті групи, чати, теми, завдань, проблем, інформації.

Можна запропонувати учням виконати інші типи завдань, які передбачають творчий підхід до опрацювання матеріалу (того ж самого підручника):

- запропонувати типове завдання – підготувати презентацію (**зняти відео на певну тему**). Учні це зможуть зробити, маючи телефон, застосувавши **сервіс Screencast-o-matic**;

- попросити **створити запитання до певної теми**. Так учні вчать не просто відтворювати інформацію, а опрацювати її за допомогою **сервісів Learningapps, Genially**;

- **записувати відео і фактично спілкуватися між собою за певною темою за допомогою сервісів Flipgrid**;

- скласти крату поняття за допомогою **сервісів MindMeister, BubbleUs**;

- створювати графічні об'єкти і різноманітні публікації за допомогою **сервісу Canva** (україномовний). Можна запропонувати учням і офлайн-варіант, якщо немає доступу до комп'ютера, те саме можна зробити на аркуші паперу;

- спонукати учнів фіксувати, що відбувається з ними і їхніми родинами. Щоденник вражень вимагає рефлексувати над тим, що відбувається. Це може бути цінною навчальною діяльністю за допомогою **сервісу Blogger**;

- розповісти історію за мотивами того, що прочитали учні у підручнику. Або «оживити» персонажів, про яких ідеться в літературному творі за допомогою **сервісів StayBoardThat, MakeBeliefsComix;**

- скласти свою гру **за допомогою сервісу Scratch.**

Одним із критеріїв дієвої внутрішньої системи забезпечення якості освіти у закладі загальної середньої освіти є комунікація між педагогічними працівниками і батьками здобувачів освіти з питань організації освітнього процесу, яка може відбуватись у різних формах від індивідуальних зустрічей та бесід до онлайн комунікації за допомогою соціальних мереж або інтерактивної інтернет-платформи, зокрема:

1. Комунікація з адміністрацією відбувається згідно з затвердженими годинами прийому.

2. Комунікація через соціальні мережі (вайбер-групи тощо).

3. Батьківські збори, шкільні конференції, засідання Ради закладу освіти.

4. Безпосередня комунікація в позаурочний час за попереднім узгодженням.

5. ЗМІ закладу освіти (газети, оголошення).

6. Телефонний зв'язок.

7. Електронний щоденник.

8. Веб-сайт закладу освіти.

9. Фейсбук-сторінка закладу освіти.

10. Гугл-форми [4].

Важливо, на нашу думку, з'ясувати, чи комунікують педагогічні працівники з батьками, наскільки системно; який зворотний зв'язок найчастіше отримують батьки від педагогів; який відсоток батьків позитивно оцінюють результати комунікування.

Учителів варто проаналізувати педагогічну культуру батьків. Вона виявляється в тому, що батьки розуміють та усвідомлюють свою відповідальність за виховання дітей, як ставляться до них, оцінюють їхню поведінку.

Основними завданнями педагога у роботі з батьками є:

1. Налагодити тісний зв'язок закладу освіти з батьками.

2. Активізувати роботу батьківського сектора щодо роз'яснення законодавства України з питань освіти.

3. Аналізувати стан навчальних досягнень учнів і виявити причини байдужого ставлення батьків до навчання і виховання дітей

4. Пропагувати педагогічні знання, що зумовлять підвищення педагогічної грамотності батьків.

5. Допомогати батькам в оволодінні системою умінь, необхідних для організації діяльності дитини вдома.

6. Упроваджувати форми роботи з сім'єю, що сприяє гуманізації взаємовідносин «учителі-батьки», адже батьки і педагоги повинні стати партнерами, активними співучасниками творчого процесу виховання дітей [1].

Основним засобом установа контакту з батьками для вчителя є його педагогічний імідж, що включає в себе професійні знання, уміння їх давати та любов до дітей. Тому вчителю необхідно керуватись такими правилами взаємодії та способами встановлення контактів з родиною:

- В основі роботи класовода з родиною повинні бути дії та заходи, спрямовані на зміцнення та підвищення авторитету батьків.

- Довіра до виховних можливостей батьків. Підвищення рівня їхньої педагогічної культури й активності у вихованні.

- Педагогічний такт, неприпустимість необережного втручання в життя родини.

- Життєствердживальне налаштування у рішенні проблем виховання, опора на позитивні якості дитини, на сильні сторони сімейного виховання. Орієнтація на успішний розвиток особистості [3].

Однією із критично значимих складників управлінського процесу у закладі освіти є інформування учасників освітнього процесу та громади про свою діяльність на відкритих загальнодоступних ресурсах.

Без оперативного та повного інформування неможливо створити та підтримувати довіру до роботи закладу, що є обов'язковою умовою для ефективної освітньої діяльності. Саме тому керівництво організовує діяльність закладу освіти на умовах інформаційної відкритості та комунікації з учасниками освітнього процесу і громадою.

Висновки з дослідження і перспективи подальших розвідок у цьому напрямі. Отже, ефективне пілкування між учасниками освітнього процесу є запорукою нового освітнього середовища, в якому діти почувають себе комфортно, впевнено, захищено. Перспективою вважаємо схарактеризувати й описати комунікативні стратегії, які допоможуть учителю ефективно зорганізувати процес освітньої взаємодії, сприятимуть мотивації учнів до активного навчання, створюватимуть сприятливий емоційний клімат на уроках під час активної взаємодії.

Література

1. Ковальчук О., Мелекєсцева Н., Гудима Н. Взаємодія сім'ї та закладів позашкільної освіти у процесі становлення особистості учнів початкових класів. *Педагогічні науки: теорія, історія, інноваційні технології* / гол. ред. А.А. Сбруюва. Суми: Видавництво Сумського державного педагогічного університету імені А.С. Макаренка, 2021. С. 116–124.
2. Професійний стандарт «Вчитель початкових класів закладу загальної середньої освіти». URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v1143732-18>.
3. Олійар М. П. Підготовка майбутніх учителів початкових класів до комунікативно-стратегічної діяльності. *Science and Education a New Dimension. Pedagogy and Psychology*. 2014. II (18), Issue: 37. С. 77–80.
4. Шуневич О. М. Чинники вибору вчителем комунікативних педагогічних стратегій. Теорія та методика навчання (з галузей знань). Вип. 48. Т. 2. 2022. С. 103–107.
5. Як здійснюється комунікація між учасниками освітнього процесу, закладами освіти та владою в Україні, за кордоном, на тимчасово окупованих територіях? URL: <https://eo.gov.ua/yak-zdiysnuietsia-komunikatsiia-mizh-uchasnykamy-osvitnoho-protsesu-zakladamy-osvity-ta-vladoiu-v-ukraini-za-kordonom-na-tymchasovo-okupovanykh-terytoriakh/2022/08/12/>

References

1. Kovalchuk, O., Myelyekyesceva, N. & Gudima, N. (2021). Vzayemodiya sim'yi ta zakladiv pozashkilnoyi osviti u procesi stanovlennya osobistosti uchniv pochatkovih klasiv [The interaction of the family and extracurricular education institutions in the process of personality development of primary school students]. *Pedagogichni nauki: teoriya, istoriya, innovacijni tehnologii – Pedagogical sciences: theory, history, innovative technologies*. Sumi: Vidavnictvo Sumskogo derzhavnogo pedagogichnogo universitetu imeni A.S. Makarenka [in Ukrainian].
2. Profesijnij standart «Vchitel pochatkovih klasiv zakladu zagalnoyi serednoyi osviti» [Professional standard "Teacher of primary classes of a general secondary education institution"]. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v1143732-18> [in Ukrainian].
3. Olijar, M.P. (2014). Pidgotovka majbutnih uchiteliv pochatkovih klasiv do komunikativno-strategichnoyi diyalnosti [Preparation of future primary school teachers for communicative and strategic activities]. *Science and Education a New Dimension*. Vol. II (18), Issue 37. P. 77–80 [in Ukrainian].
4. Shunevich, O.M. (2022). Chinniki viboru vchitelem komunikativnih pedagogichnih strategij. *Teoriya ta metodika navchannya (z galuzej znan)*. Issue 48. Vol. 2. P. 103–107.
5. Yak zdiysnyuetsya komunikaciya mizh uchasnikami osvitnogo procesu, zakladami osviti ta vladoyu v Ukraini, za kordonom, na tymchasovo okupovanih teritoriyah? [How is communication carried out between the participants of the educational process, educational institutions and the authorities in Ukraine, abroad, in the temporarily occupied territories?]. URL: <https://eo.gov.ua/yak-zdiysnuietsia-komunikatsiia-mizh-uchasnykamy-osvitnoho-protsesu-zakladamy-osvity-ta-vladoiu-v-ukraini-za-kordonom-na-tymchasovo-okupovanykh-terytoriakh/2022/08/12/>

Hudyma N.

Candidate of Philological Sciences, Docent, Associate Professor
at the Department of Theory and Methods of Primary Education
Kamianets-Podilskyi Ivan Ohienko National University
hudyma.nataliia@kpnu.edu.ua
orcid.org/ 0000-0002-6192-3779

Kovalchuk O.

Candidate of Pedagogic Sciences, Docent, Associate Professor
at the Department of Theory and Methods of Primary Education
Kamianets-Podilskyi Ivan Ohienko National University
kovalchuk.olga@kpnu.edu.ua
orcid.org/ 0000-0003-3100-2538

Mieliekiestseva N.

Candidate of Philological Sciences, Associate Professor
at the Department of Theory and Methods of Primary Education
Kamianets-Podilskyi Ivan Ohienko National University
melekesceva@kpnu.edu.ua
orcid.org/ 0000-0003-0330-2920

**COMMUNICATION OF PARTICIPANTS OF THE EDUCATIONAL PROCESS
AS ONE OF THE COMPONENTS IN CREATING A SAFE EDUCATIONAL
ENVIRONMENT IN PRIMARY SCHOOL**

The research identifies ways of communicating with participants of the educational process in such systems as "teacher-teacher", "teacher-pupil", "pupil-pupil", "teacher-parent"; outlines the rules of pedagogical communication; characterizes the types of communication between teachers and pupils, as well as teachers and parents; describes the tools of communication in online learning for junior pupils.

Communication is necessary to coordinate the behavior of people in a group. Interpersonal communication is used for learning, when one person helps another to master skills and abilities. In joint activities, people communicate. Within a general secondary education institution, we consider communication in the following systems: "teacher-teacher", "teacher-pupil", "pupil-pupil", "teacher-parent".

Communication is the main form of the pedagogical process, the productivity of which is conditioned by the goals and values of communication accepted by all its subjects as a norm of individual behavior. It is developed in the process of joint communicative activity of people mediated by the exchange of information, in which each of its participants assimilates universal experience, social, pedagogical, communicative, moral and other values, knowledge and methods of communication, reveals and develops own mental qualities, and is formed as a person and as a subject of communication.

The main feature of social networks is interactivity. Thus, social networks are both a service for interaction between individuals (opinion leaders, fans of educational institutions) and communication between large social groups.

Key words: communication, participants of the educational process, general secondary education institution, types and methods of communication, distance learning, safe educational environment.